

NEPRIMERENI UTICAJI NA TUŽILAŠTVO

Izveštaj sa istraživanja

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА
И ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

Februar 2019. godine

Sadržaj

1. Metodološke napomene.....	3
2. Opis uzorka	4
3. Sažetak.....	6
4. Uvodne napomene	10
5. Odnos tužilaca prema vladavini prava i poziciji tužilaca u Srbiji	11
6. Odnos tužilaca prema profesionalnim i etičkim standardima	16
7. Opšta percepcija izloženosti tužilaca pritiscima o situacijama koje utiču na integritet javnotužilačke funkcije	18
7.1. Upoznatost sa odlukama i postupanjem Poverenika za samostalnost javnog tužilaštva.....	21
7.2. Stavovi tužilaca o promeni položaja javnotužilačke funkcije.....	22
8. Izloženost tužilaca neprimerenim uticajima u radu.....	26
8.1. Neposredna izloženost pritiscima u radu	27
8.2. Upotreba mehanizama zaštite od političkih ili drugih uticaja/pritiska.....	30
9. Mere za povećanje nezavisnosti tužilaštva i smanjenje političkih i drugih uticaja na tužioce	34
9.1. Odnos prema merama za povećanje nezavisnosti tužilaca u Srbiji.....	34
9.2. Odnos prema merama prepoznavanja i smanjenja političkog uticaja na tužioce u Srbiji	37

1. Metodološke napomene

Istraživanje realizovali	Agencija za istraživanje javnog mnjenja CeSID za Udruženje tužilaca Republike Srbije
Terenski rad	U periodu između 21. januara i 11. februara 2019. godine
Tip i veličina uzorka	Uzorak od 539 tužilaca
Okvir uzorka	Tužilačka jedinica
Odabir ispitanika u okviru uzoračke jedinice	Slučajni odabir ispitanika u okviru jedne tužilačke jedinice, bez zamene
Istraživačka tehnika	Kombinovane tehnike licem u lice i samopopunjavanje
Istraživački instrument	Upitnik

2. Opis uzorka

Istraživanje koje je sproveo CeSID za potrebe Udruženja tužilaca Republike Srbije je sprovedeno na uzorku od 539 ispitanika iz redova tužilaca širom Srbije.

Spisak gradova/opština u kojima je sprovedeno istraživanje sa tužiocima

Grad/opština	Broj anketiranih tužilaca	Procentualno učešće
Beograd	106	19.67
Despotovac	3	0.56
Čačak	12	2.23
Jagodina	14	2.60
Kikinda	4	0.74
Kragujevac	24	4.45
Kruševac	13	2.41
Leskovac	15	2.78
Loznica	7	1.30
Mionica	2	0.37
Mladenovac	6	1.11
Negotin	7	1.30
Niš	37	6.86
Novi Pazar	10	1.86
Novi Sad	71	13.17
Pančevo	15	2.78
Paraćin	4	0.74
Petrovac	2	0.37
Pirot	10	1.86
Požarevac	11	2.04
Prijepolje	3	0.56
Prokuplje	9	1.67
Ruma	3	0.56
Šabac	18	3.34
Smederevo	12	2.23
Sombor	10	1.86
Sremska Mitrovica	15	2.78
Stara Pazova	7	1.30
Subotica	12	2.23
Trstenik	2	0.37
Ub	2	0.37
Užice	10	1.86
Valjevo	15	2.78
Vranje	19	3.53
Vrbas	6	1.11

Vršac	6	1.11
Zaječar	12	2.23
Zrenjanin	5	0.93
TOTAL	539	100

U istraživanju je učestvovao najveći broj tužilaca zaposlenih u osnovnim javnim tužilaštvima (56%), slede tužioci iz viših javnih tužilaštava (34.1%), zatim oni koji su zaposleni u apelacionim tužilačkim jedinicama (7.2%), u specijalnim tužilaštvima (2.4%) i na kraju Republičko (0.2%).

Učešće tužilačkih jedinica u istraživačkom uzorku

Tužilačka jedinica	Broj anketiranih tužilaca	Procentualno učešće
Osnovno	302	56
Više	184	34.1
Apelaciono	39	7.2
Republičko	1	0.2
Specijalno	13	2.4
UKUPNO	539	100

U istraživanju je učestvovao nešto veći broj žena u odnosu na muškarce (47.3% naspram 36.7%), ali treba istaći da jedan deo ispitanika (86 ukupno, odnosno 16%) nije želeo da se izjasni o polnoj pripadnosti jer su smatrali da je na taj način direktno ugroženo njihovo pravo na anonimnost u ovom istraživanju.

Polna struktura tužilaca koji su učestvovali u istraživanju

Polna struktura	Broj anketiranih tužilaca	Procentualno učešće
Muškarac	198	36.7
Žena	255	43.7
Ne želi da kaže	86	16
UKUPNO	539	100

3. Sažetak

Odnos tužilaca prema vladavini prava i poziciji tužilaca u Srbiji

Iz tužilačkog ugla, vladavinu prava u najvećoj meri oslikava pravilna primena zakona i sa tim se slaže 72% ispitanih tužilaca. Za 14% tužilaca vladavina prava predstavlja kontrolu javne moći putem prava u cilju zaštite građana, dok je za 12% tužilaca to kontrola javne moći putem prava u cilju zaštite zakona. Istovremeno, za 80% tužilaca samostalnost/nezavisnost predstavlja garanciju zaštite vladavine prava i to je odrednica koja je za tužioce najvažnija.

Jedan od najvažnijih nalaza iz istraživanja je da postoji nemali prostor za unapređenje samostalnosti/nezavisnosti jer postoji disbalans između onoga što je deklarativno zagarantovano i efektivnih garancija. Tako 72% ispitanih tužilaca kaže da su samostalnost/nezavisnost samo deklarativno garantovani, a efektivne garancije slabe dok je manje od petine tužilaca (17%) stava da postoje dovoljne efektivne garancije samostalnosti i nezavisnosti.

Na ličnom nivou većina tužilaca je zadovoljna svojim poslom - 79% anketiranih, od čega je 13% tužilaca koji su veoma zadovoljni uz nezadovoljstvo 13% tužilaca. Više od polovine tužilaca (54%) kaže da su negativne promene u prethodne dve godine povezane sa opterećenjem brojem predmeta (iznad proseka su tužiocima iz osnovnih tužilaštava), a potom slede: resursi za rad (41%), zarade (37%) – iznad proseka su tužiocima iz apelacije, starosna granica za penzionisanje (17%) – iznad proseka su tužiocima iz specijalnih tužilaštava i premeštaj na drugo radno mesto (4%).

Odnos tužilaca prema profesionalnim i etičkim standardima

Kada je reč o profesionalnim i etičkim standardima, najveću saglasnost beležimo za tvrdnju da standardi profesionalne etike nosilaca javnotužilačke funkcije doprinose jačanju vladavine prava i poverenja javnosti u vršenju javnotužilačke funkcije – 69% tužilaca dok se više od dve trećine tužilaca (67%) slaže sa tvrdnjom da se u vršenju svoje funkcije, javni tužiocima i zamenici javnih tužilaca ponašaju na način kojim se učvršćuje poverenje javnosti i štiti čast i ugled javnotužilačke profesije. Veoma je važno imati u vidu da oko trećina tužilaca (između 31% i 36%) ne misli 1. da kvalitetan rad i nezavisnost u radu osiguravaju poziciju i napredak u javnotužilačkoj profesiji (36%), 2. da ne misle da su samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na zakonodavnu vlast (33%) i 3. da ne misle da DVT ima na raspolaganju sve mehanizme i procedure koji su mu potrebni da adekvatno brani nezavisnost tužilaca (31%).

Iznadpolovičan je procenat tužilaca koji se ne slaže da su tužioci samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na izvršnu vlast (53% uz iznadprosečno neslaganje kod tužilaca iz viših sudova) i to ukazuje na brojne izazove koji i dalje postoje u pogledu samostalnosti od izvršne vlasti (kao što se vidi, duplo je veći procenat tužilaca koji smatraju da ta samostalnost ne postoje u odnosu na one koji misle da su tužioci samostalni).

Opšta percepcija izloženosti tužilaca pritiscima i situacijama koje utiču na integritet javnotužilačke funkcije

Dobijeni podaci ukazuju da svega 4% tužilaca navodi da ima neposredna ili posredna iskustva da je neko od njihovih kolega primao mito, sa druge strane najveći procenat ispitanih (87%) nikada u poslednje dve godine nije bio u situaciji da je na njegovo postupanje neposredno uticala pretnja tužbom za naknadu štete ili podnošenje takve tužbe, niti je bila u opasnosti od pokretanja disciplinskog ili nekog drugog postupka, ili je protiv njega takav postupak vođen, zbog odluke koja je doneta na određenom predmetu (83%).

Značajan procenat ispitanih (44%) se slaže da je dolazilo do dodeljivanje predmeta sudijama na način koji nije propisan važećim pravilima ili procedurama kako bi se uticalo na ishod određenog predmeta očekivano, dok 45% tužilaca navodi da se tužioci biraju bez obzira na svoju sposobnost ili iskustvo. Polovina navodi i da je u protekle dve godine direktno ili posredno došlo do saznanja da je došlo do unapređenja pojedinih tužilaca bez obzira na njihovo prethodno iskustvo ili sposobnosti.

Izloženost pritisaka od strane medija beleži najniže skorove pa je tako 32% navelo da su na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno uticali stvarni ili očekivani postupci medija, a još 12% navodi da su na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno uticali stvarni ili očekivani postupci korisnika društvenih mreža.

Dobijeni podaci ukazuju na činjenicu da svaki peti tužilac ne zna za postojanje odluka Poverenika, dok nešto više od trećine (35%) navodi da je imalo priliku da se upozna sa odlukama.

Stavovi tužilaca o promeni položaja javnotužilačke funkcije

Značajno je istaći da preko petine ispitivanih navodi da i dalje trpi podjednako pritisaka kao i pre šest godina (22%). Podaci koji su još dramatičniji ukazuju na činjenicu da 18% tužilaca navodi da je izloženo većem pritisku nego ranije, dok još 9% kaže da je pritisak koji danas trpe znatno veći u odnosu na raniji period.

Najveći broj tužilaca (64%) smatra da je moguće stvoriti okruženje u kome je značajno smanjen politički ili bilo koji drugi negativan uticaj na rad tužilaštva, uz zadržku da do iskorenjenja pritisaka ipak neće doći.

Kada je u pitanju subjektivna procena buduće situacije o izgledima za poboljšanje položaja tužilaca u pogledu njihove samostalnosti, odnosno nezavisnosti nailazimo na **21% ispitanika koji smatraju da će doći do dodatnog pogoršanja trenutne situacije**. Međutim, 18% smatraju da će u budućnosti doći do generalnog povećanja samostalnosti i nezavisnosti vršilaca tužilačke dužnosti.

Značajan procenat tužilaca (44%) zadržao je svoje prvobitne stavove u odnosu na značaj uloge tužilaca u društvu.

Neposredna izloženost tužilaca neprimerenim uticajima u radu

Samo 1% tužilaca koji su učestvovali u istraživanju smatra da se na tužioce u Srbiji ne vrše pritisci, dok 41% veruje da je rad tužilaca u Srbiji mnogo ili veoma mnogo izložen različitim vrstama pritisaka. Da je izloženost osrednja veruje još jedna trećina, a 8% tužilaca veruje da je izloženost mala.

Kada je reč o tome da li tužioci način izveštavanja medija o tužilačkim postupcima doživljavaju kao pritisak, najveće slaganje (58%) pronalazimo u slučaju tvrdnje da **sam način izveštavanja predstavlja ključni element od koga zavisi da li će tužioci osetiti pritisak**. Četvrtina ispitanika slaže se sa tvrdnjom da to zavisi od samih tužilaca. Tri puta je veći broj tužilaca koji veruju da izveštavanje o slučaju za tužioce uvek predstavlja pritisak, u odnosu na one koji smatraju da izveštavanje ne predstavlja nikakav pritisak – 20% naspram 6%.

Posmatrano po obimu izloženosti tužilaca pritiscima od strane različitih aktera, na prvom mestu nalazi se **pritisak pretpostavljenih – njemu je bilo izloženo 65% tužilaca. Sledi pritisak od strane medija, koji je osetilo 56% ispitanika i od drugih nosilaca vlasti, kojem je bio izloženo 46% tužilaca.** Takođe, 44% tužilaca osetilo je pritiske od strane osoba koje posredno i/ili neposredno uključene u predmete, 38% od strane civilnog društva u Srbiji (NVO sektor, udruženja građana), 34% od kolega, po 33% od osoba sa društvenih mreža i od političkih partija ili partijskih funkcionera, po 20% od prijatelja i rođaka, odnosno od poslovnog sektora, i konačno, 9% od strane inostranog faktora (ambasade, međunarodne organizacije i slično).

Upotreba mehanizama zaštite od političkih i drugih uticaja/pritisaka

Sa mehanizmima zaštite od uticaja/pritisaka upoznato je zbirno 80% tužilaca (41% u potpunosti i 39% površno), dok ih 13% ne poznaje uopšte. Spremnost na upotrebu mehanizama je niska – do sada je trećina odbila da ih upotrebi iz straha da će im to dovesti u pitanje posao/funkciju, odnosno iz uverenja da se ništa neće

promeniti. Svega 3% je do sada koristilo mehanizme – preko strukovnog udruženja (2%) i preko Poverenika za samostalnost pri DVT-u (1%).

Najveći broj ispitanika nije mogao da proceni nivo zadovoljstva mehanizmima zaštite od neprimerenih uticaja – 48%. Od onih koji su mogli, zadovoljstvo izražava 14% tužilaca, dok 38% izražava nezadovoljstvo.

Ukoliko bi u ovom trenutku bilo izloženo nekoj vrsti pritiska u radu, 38% tužilaca ne bi se obratilo nikom. Prve tri najčešće adrese kojima bi se tužioci obratili u slučaju pritiska su Poverenik za samostalnost pri DVT (20%), DVT (15%) i neposredni pretpostavljeni (15%).

Mere nezavisnosti i smanjenja pritisaka na tužioce

Gotovo trećina ispitanika kao meru koja bi doprinela unapređenju nezavisnosti tužilaca u Srbiji navela izbor i unapređenje isključivo na osnovu sposobnosti i iskustva (32%).

Najveći procenat tužilaca u Srbiji smatra da bi stalna edukacija tužilaca u pogledu toga da njihov posao zahteva hrabrost u odlučivanju u svim predmetima u skladu sa dokazima i zakonom, bez ikakvog uticaja trećih lica, uključujući tu i političare i medije (42%) najviše uticala na povećanje nezavisnosti tužilaštva.

Dve mere koje bi, prema mišljenju tužilaca, najviše doprinele prepoznavanju i smanjenju političkog ili bilo kojeg drugog negativnog uticaja na rad tužilaštva odnose se na primenu odgovarajućih pravila kojima bi se uredilo ponašanje nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentarisanju tužilačkih postupaka (u zbiru 87%) i unapređenje kapaciteta strukovnih udruženja u zaštiti tužioca u slučaju pritisaka na njihov rad (u zbiru 87%).

4. Uvodne napomene

Ustav Republike Srbije propisuje da javno tužilaštvo predstavlja samostalan državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti. Ono svoju funkciju vrši na osnovu Ustava, zakona i drugih propisa. U skladu sa time, Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca jasno propisuje etičke principe na kojima se zasniva vršenje ovlašćenja javnih tužilaca. Prvi među njima je **samostalnost**, koja podrazumeva da (1) tužioci u vršenju svoje funkcije budu samostalni u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast, sredstva javnog informisanja, udruženja građana, javne ličnosti ili druga lica i da vrše funkciju nezavisno od bilo kakvog spoljašnjeg uticaja, ograničenja, nagovaranja, pritiska ili pretnji u skladu sa sopstvenom ocenom dokaza i tumačenjem pravnih normi, (2) da svojim ponašanjem održavaju i jačaju poverenje javnosti u samostalnost nosilaca javnotužilačke funkcije i javnog tužilaštva, te da (3) o svakom nedozvoljenom uticaju na rad javnog tužilaštva obaveste nadležne državne organe u skladu sa zakonom i drugim propisima¹. Samostalnost u radu propisuje se i Zakonom o javnom tužilaštvu.

Samostalnost javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, u skladu sa Ustavom, obezbeđuje Državno veće tužilaca koje je po uređenju samostalni organ.

U kontekstu pristupanja Srbije Evropskoj uniji, ispunjavanja kriterijuma koji su postavljeni Poglavljem 23 (Pravosuđe i osnovna prava), ali i u okolnostima sve učestalijih naznaka da se na tužioce (i sudije) vrše ili pokušavaju da se vrše različiti vidovi političkih i drugih pritisaka i uticaja, izuzetno je važno ispitati: (1) kakav je odnos tužilaca prema vladavini prava i poziciji tužilaca u Srbiji; (2) kakav je odnos tužilaca prema poštovanju i primeni etičkih i profesionalnih standarda koji su propisani normativnim okvirom; (3) kakva je opšta percepcija tužilaca o izloženosti ukupnog tužilačkog sistema pritiscima i situacijama koje mogu da utiču na integritet i samostalnost tužilačke funkcije; (4) kolika je neposredna izloženost tužilaca neprimerenim uticajima/pritiscima od strane različitih aktera i na koje načine se štite od takve vrste pritisaka i (5) kakav je odnos tužilaca prema merama za povećanje nezavisnosti tužilaca, odnosno za prepoznavanje i smanjenje političkog uticaja na tužioce u Srbiji.

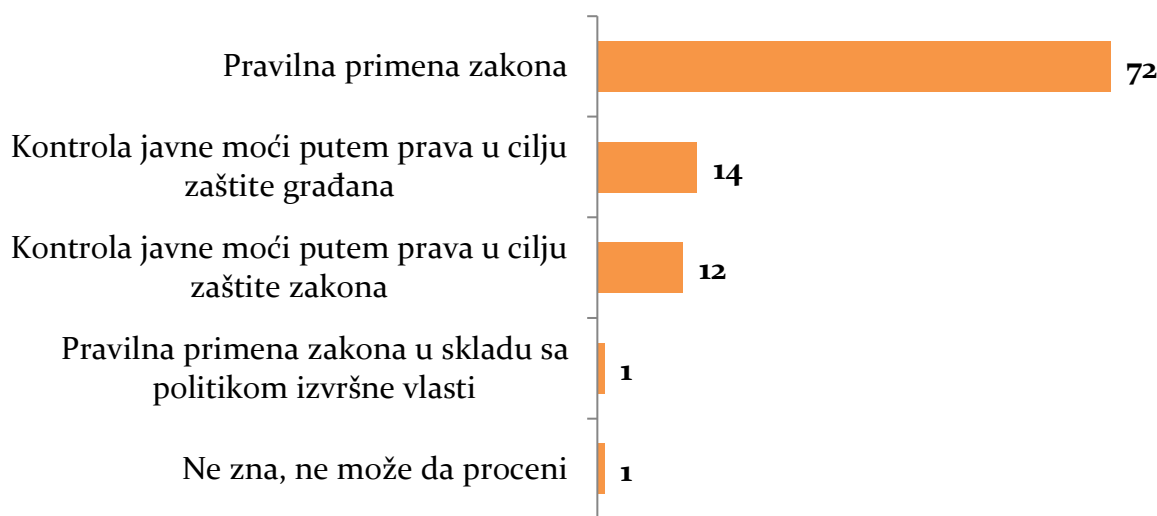
¹ Osim samostalnosti, etički principi podrazumevaju i nepristrasnost, poštovanje prava, odgovornost i brigu za profesionalne dužnosti, profesionalnost i dostojanstvo.

5. Odnos tužilaca prema vladavini prava i poziciji tužilaca u Srbiji

Izveštaj započinjemo analizom opšte percepcije tužilaca o vladavini prava i poziciji pravosuđa u Srbiji – samostalnošću tužilaštva i nezavisnošću sudstva – kao i zadovoljstvom posla koji tužioci obavljaju.

Najpre, za tužioce, vladavinu prava u najvećoj meri odslikava pravilna primena zakona što nam je reklo 72% ispitanih. Za 14% tužilaca vladavina prava predstavlja kontrolu javne moći putem prava u cilju zaštite građana, dok je za 12% tužilaca to kontrola javne moći putem prava u cilju zaštite zakona.

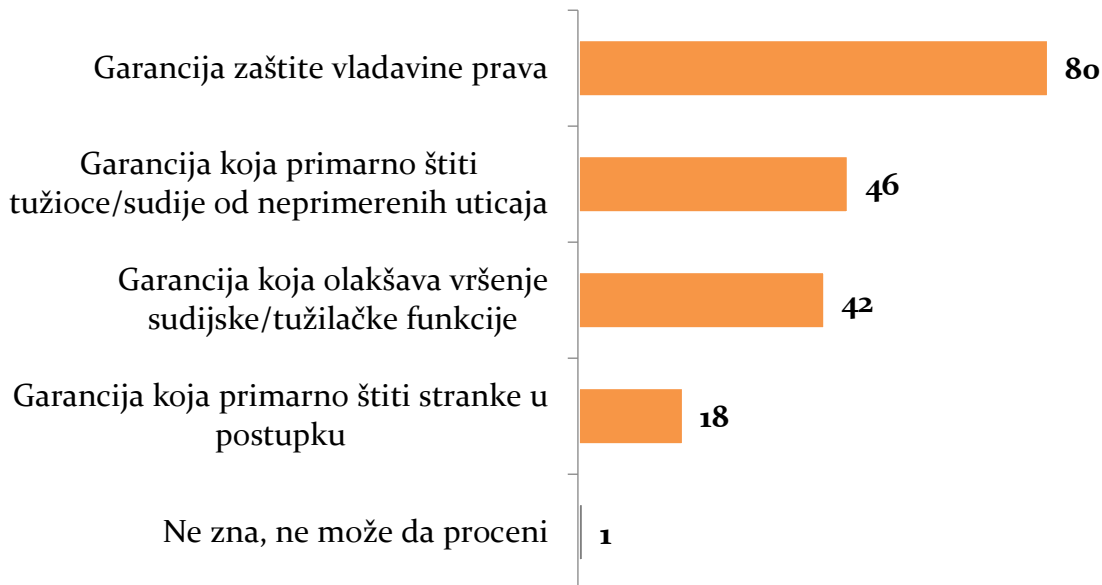
Grafikon 5.1. Šta je za vas vladavina prava, iz ugla vašeg posla? (u %)

Potom smo tužiocima ponudili četiri odgovora koja bi najbolje opisala šta oni smatraju da je samostalnost/nezavisnost uz ostavljenu mogućnost za više odgovora (stoga zbir i nije 100%). Za 80% tužilaca samostalnost/nezavisnost predstavlja garanciju zaštite vladavine prava. Da je samostalnost/nezavisnost garancija koja primarno štiti tužioce/sudije od neprimerenih uticaja slaže se 46% ispitanika a da je reč o garanciji koja olakšava vršenje sudijske odnosno tužilačke funkcije misli 42% anketiranih tužilaca. Najmanji procenat tužilaca misli da je samostalnost/nezavisnost garancija koja primarno štiti stranke u postupku, njih 18%.

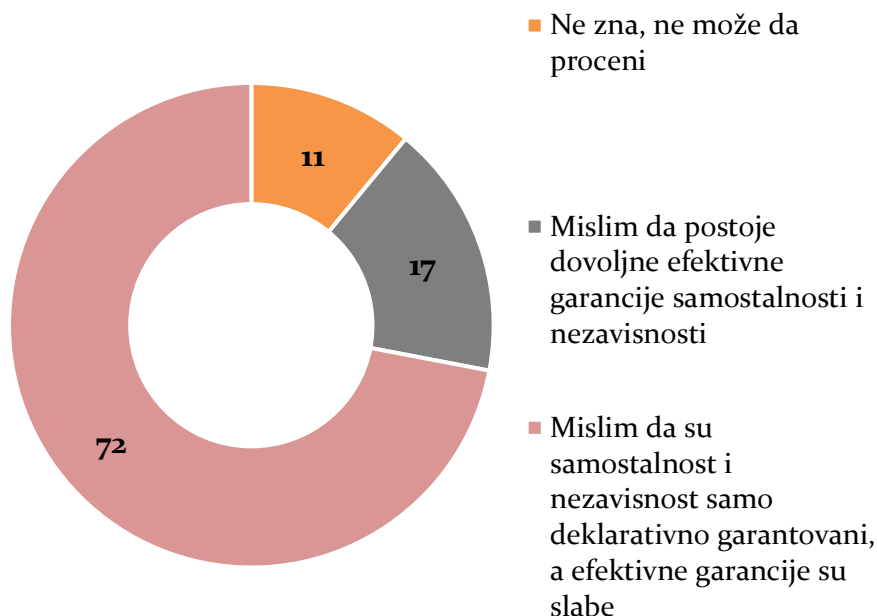
Ako pažljivije pogledamo nalaze iz oba grafikona, možemo zaključiti da je pravilna primena zakona (što je za najveći procenat tužilaca bit vladavine prava) ujedno i najbolji garant samostalnosti/nezavisnosti njihove profesije.

Grafikon 5.2. Da li smatrate da je samostalnost/nezavisnost... (u %) * više odgovora

Kako bismo zaokružili percepciju tužilaca o samostalnosti/nezavisnosti tužilaca odnosno sudija u Srbiji, postavili smo im diferencirajuće pitanje: da li misle da postoje dovoljne efektivne garancije samostalnosti i nezavisnosti ili da su samostalnost/nezavisnost samo deklarativno garantovani, a efektivne garancije slabe.

Grafikon 5.3. Šta mislite o samostalnosti tužilaca i nezavisnosti sudija u Srbiji? (u %)

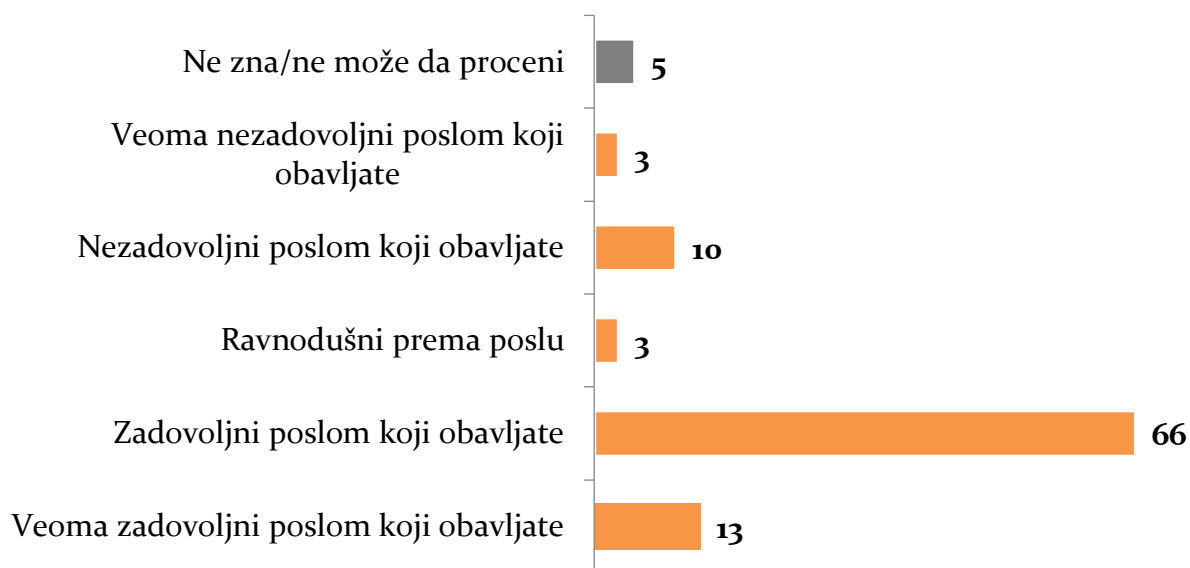
Odgovor je vrlo jasan i nedvosmislen jer čak 72% ispitanih tužilaca kaže da su samostalnost/nezavisnost samo deklarativno garantovani, a efektivne garancije slabe.

Manje od petine tužilaca (17%) je stava da postoje dovoljne efektivne garancije samostalnosti i nezavisnosti uz 11% tužilaca koji nisu znali ili nisu mogli da procene. Ovakvi nalazi sugerišu da postoji nemali prostor za unapređenje samostalnosti/nezavisnosti jer postoji disbalans između onoga što je deklarativno zagarantovano i efektivnih garancija, na drugom polu.

Najviše neodlučnih na ovom pitanju je iz specijalnog tužilaštva (17%), dok je u apelaciji iznadprosečan procenat tužilaca koji misle da postoje dovoljne efektivne garancije samostalnosti i nezavisnosti (22%).

Kakvi su lični utisci tužilaca, kada je reč o njihovom zadovoljstvu rada u tužilaštvu? Većina tužilaca je zadovoljna svojim poslom - 79% anketiranih, od čega je 13% tužilaca koji su veoma zadovoljni. Na drugoj strani je 13% tužilaca koji su nezadovoljni (3% je tužilaca koji su veoma nezadovoljni) uz 3% anketiranih koji su ravnodušni. Mali je procenat tužilaca koji je znaju ili ne mogu da procene (5%).

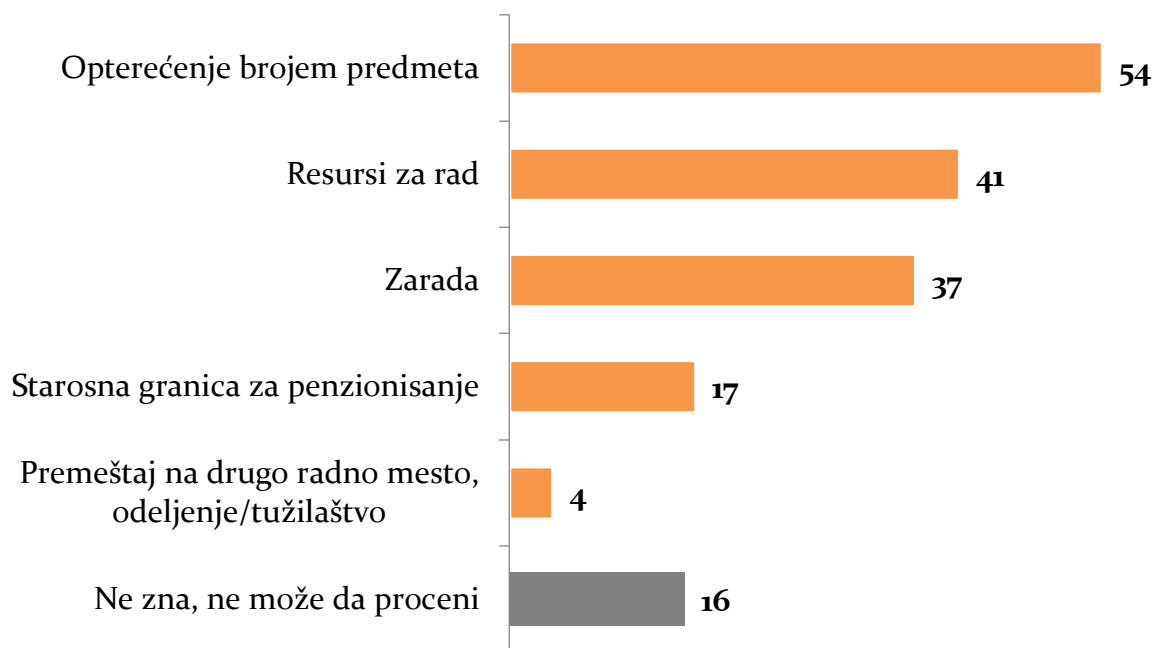
Grafikon 5.4. Da li biste za sebe rekli da ste... (u %)

Nakon toga smo pitali tužioce da nam kažu da li je došlo do nekih negativnih promena u uslovima tužilačkog rada, kada je reč o pet sledećih činilaca: opterećenje brojem predmeta, resursi za rad, zarade, starosne granice za penzionisanje i premeštaj na drugo radno mesto. Dobili smo nekoliko zanimljivih rezultata. Tako više od polovine tužilaca (54%) kaže da su negativne promene u prethodne dve godine povezane sa opterećenjem brojem predmeta, a visoko na listi su i resursi za rad (41%) i zarade (37%). Manji procenti nezadovoljstva su povezani sa starosnom granicom za penzionisanje (17%) i premeštajem na drugo radno mesto (4%). Iznadprosečna odstupanja beležimo kod tužilaca iz osnovnih tužilaštava kod kojih je više od dve trećine (68%) ispitanih koji opterećenje brojem predmeta vide kao negativan trend. Zarade su problem za apelaciju

(njih 58% je to navelo kao negativan trend) dok je starosna granica iznad proseka kod tužilaca iz specijalnih tužilaštava. Ako ukrstimo negativne trendove sa polom zaključujemo da žene iznad proseka kao negativne stvari navode opterećenje brojem predmeta (60% naspram 54%), resurse za rad (44% naspram 41%) i starosnu granicu za penziju (20% naspram 17%).

Grafikon 5.5. Da li je u protekle dve godine došlo do negativnih promena u uslovima vašeg rada, kada je reč o sledećim činiocima... (u %) * više odgovora

Ovu celinu završavamo odgovorima na tri tvrdnje o samostalnosti tužilaca i mogućim dopunama određenih rešenja u pogledu (proširenja) njihove nezavisnosti.

Na sve tri tvrdnje smo pronašli ogromne procenete saglasnosti što sugerise da je stav tužilaca nedvosmisleno jasan: tako se sa tvrdnjama da javni tužilac treba da bude samostalan u vršenju funkcije i da javni tužilac treba da ima status samostalnosti i nezavisnosti slaže više od 90% anketiranih tužilaca (95% odnosno 92%) dok se sa tvrdnjom da javni tužilac treba da bude nezavisan u vršenju funkcije na isti način na koji je nezavisnost garantovana sudijama slaže 88% uz 7% ispitanih koji se sa tim ne slažu.

Grafikon 5.6. Da li mislite da javni tužilac treba... (u %)

6. Odnos tužilaca prema profesionalnim i etičkim standardima

Analizu nastavljamo ispitivanjem odnosa tužilaca prema profesionalnim i etičkim standardima. Tužiocima smo postavili devet tvrdnji i zamolili ih da nam kažu da li se slažu ili se ne slažu s njima.

Kada je reč o zaključcima, najpre uočavamo da je veoma mali procenat (na svim tvrdnjama) tužilaca koji ne znaju ili nemaju stav što svedoči o njihovoj zainteresovanosti za ovu temu i jasnom stavu koji imaju. Najveću saglasnost beležimo za tvrdnju da standardi profesionalne etike nosilaca javnotužilačke funkcije doprinose jačanju vladavine prava i poverenja javnosti u vršenju javnotužilačke funkcije – 69% tužilaca. Više od dve trećine tužilaca (67%) se slaže i sa tvrdnjom da se u vršenju svoje funkcije, javni tužioci i zamenici javnih tužilaca ponašaju na način kojim se učvršćuje poverenje javnosti i štiti čast i ugled javnotužilačke profesije. Da etički kodeks adekvatno sankcioniše kršenje etičkih principa je tvrdnja koja je prihvatljiva za 51% ispitanih tužilaca.

U drugoj grupi tvrdnji se nalaze one koje su prihvatljive za 40%-50% tužilaca: 1. kvalitetan rad i nezavisnost u radu osiguravaju poziciju i napredak u javnotužilačkoj profesiji (43% uz 36% tužilaca koji se ne slažu), 2. javni tužioci i zamenici javnih tužilaca su samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na zakonodavnu vlast (41% uz 33% tužilaca koji se ne slažu) i 3. DVT ima na raspolaganju sve mehanizme i procedure koji su mu potrebni da adekvatno brani nezavisnost tužilaca (40% uz 31% tužilaca koji se ne slažu). Kao što se vidi, kod ove tri tvrdnje je saglasnost veća od protivljenja, ali je veoma važno imati u vidu da oko trećina tužilaca (između 31% i 36%) ne misli da kvalitetan rad i nezavisnost u radu osiguravaju poziciju i napredak u javnotužilačkoj profesiji, da ne misle da su samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na zakonodavnu vlast i da ne misle da DVT ima na raspolaganju sve mehanizme i procedure koji su mu potrebni da adekvatno brani nezavisnost tužilaca.

Tabela 6.1. Da li se slažete ili se ne slažete sa sledećim tvrdnjama... (u %)

	Ne zna, ne može da proceni	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se
Javni tužioci i zamenici javnih tužilaca su samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na zakonodavnu vlast	3	33	23	41
Javni tužioci i zamenici javnih tužilaca su samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na izvršnu vlast	2	53	20	25

U vršenju svoje funkcije, javni tužioci i zamenici javnih tužilaca ponašaju se na način kojim se učvršćuje poverenje javnosti i štiti čast i ugled javnotužilačke profesije	2	11	20	67
Kvalitetan rad i nezavisnost u radu osiguravaju poziciju i napredak u javnotužilačkoj profesiji	1	36	20	43
Etički kodeks adekvatno sankcioniše kršenje etičkih principa	4	19	26	51
Standardi profesionalne etike nosilaca javnotužilačke funkcije doprinose jačanju vladavine prava i poverenja javnosti u vršenju javnotužilačke funkcije	2	9	20	69
DVT ima na raspolaganju sve mehanizme i procedure koji su mu potrebni da adekvatno brani nezavisnost tužilaca	4	31	25	40
Tužioci su u korak sa društvenim promenama i očekivanjima koja građani imaju od njih	5	28	33	34
Tužioci treba da prate tokove modernizacije i da budu prisutni na društvenim mrežama (Twitter, Facebook)	3	41	25	31

Na kraju, iznadpolovičan je procenat tužilaca koji se ne slaže da su javni tužioci i zamenici javnih tužilaca samostalni u vršenju svoje funkcije u odnosu na izvršnu vlast (53% uz iznadprosečno neslaganje kod tužilaca iz viših sudova) dok je 41% ispitanih koji se ne slažu da tužioci treba da prate tokove modernizacije i da budu prisutni na društvenim mrežama (Twitter, Facebook). Prva tvrdnja ukazuje na brojne izazove koji i dalje postoje u pogledu samostalnosti od izvršne vlasti (duplo je veći procenat tužilaca koji smatraju da ta samostalnost ne postoje u odnosu na one koji misle da su tužioci samostalni), dok druga tvrdnja otvara pitanje spremnosti samih tužilaca da se prilagode modernijoj komunikaciji.

7. Opšta percepcija izloženosti tužilaca pritiscima o situacijama koje utiču na integritet javnotužilačke funkcije

Da bi se reklo da pravosudni sistem jedne zemlje funkcioniše, neophodan preduslov predstavlja nezavisnost delovanja njegovih organa. U ovakvoj konstelaciji nezavisnost tužilaca pojavljuje se kao ključna karika, čija uloga je prvenstveno zaštita prava i održavanje sistema u kome ne postoje povlastice, niti pojedinci koji su izuzeti od kažnjavanja. Upravo je iz navedenih razloga neophodno da tužioci rade svoj posao samostalno, bez pritiska i časnno, kao i da na svoje mestu dođu zaslugom, odnosno zbog svojih sposobnosti i iskustva koje poseduju.

Kako bismo uvideli u kojoj meri je situacija u praksi onakva kakva bi trebalo da bude u idealnom tipu, ili koliko od njega odstupa, od ispitanika smo zatražili da navedu da li su se, na osnovu njihovog *direktnog iskustva ili posrednog saznanja*, u poslednje dve godine u Srbiji događale situacije koje su imale uticaj na njihov integritet.

Među najdirektnijim postupcima koji utiču na integritet tužilaca izdvaja se primanje mita za delanje na određeni način. Međutim, iako svega 4% tužilaca navodi da ima neposredna ili posredna iskustva da je neko od njihovih kolega primao mito, nailazimo na veoma značajne procenete od čak 55% onih koji iskazuju neznanje po ovom pitanju. Na drugoj strani trećina je navela da nisu upoznati sa slučajem primanja mita od strane svojih kolega (33%), dok je 8% ispitanika izbeglo odgovor na navedeno pitanje. Značajno iznad proseka sa situacijom primanja mita upoznati su tužioci iz specijalnih tužilaštva.

Znatno drugačiju situaciju zatičemo u sledećoj tvrdnji, gde je dominantna većina navela da u protekle dve godine nije bila u opasnosti od pokretanja disciplinskog ili nekog drugog postupka, ili je protiv njega takav postupak vođen, zbog odluke koja je doneta u određenom predmetu (83%). Međutim, nailazimo i na 6% onih koji navode da su ipak bili u navedenoj situaciji. Iznenaduje podatak da je 5% navelo da ne zna da li se našlo u ovakvoj situaciji, s obzirom na činjenicu da se ipak radi o ličnoj percepciji.

Nadalje, značajan broj tužilaca naveo je da nikada u poslednje dve godine nije bio u situaciji da je na njegovo postupanje neposredno uticala pretnja tužbom za naknadu štete ili podnošenje takve tužbe (87%), dok svega 4% navodi da se u navedenoj situaciji ipak pronašao.

Zbirno posmatrano, dve prethodno navedene situacije su ujedno one u kojima je najveći procenat tužilaca izričito naveo da se nikada nije našao.

Objektivno posmatrano, sledeća tvrdnja, koja se odnosi na dodeljivanje predmeta sudijama na način koji nije propisan važećim pravilima ili procedurama kako bi se uticalo na ishod određenog predmeta, očekivano beleži visoke procenete ispitanika koji ne znaju odgovor (44%). Međutim, nailazimo i na nezanemarljiv procenat onih koji daju

pozitivan odgovor na navedenu tvrdnju (12%), ali treba naglasiti da ipak tri puta više tužilaca smatra da ovo ipak nije praksa sa kojom su se susretali u prethodne dve godine (36%). Ponovo nailazimo na situaciju u kojoj su tužioci iz specijalnog tužilaštva u znatno većoj meri u odnosu na kolege iz ostalih tužilaštava navodili da se predmeti dodeljuju sudijama na način koji nije propisan važećim pravilima ili procedurama kako bi se uticalo na ishod.

Prilikom odabira pojedinca na mesto tužioca od presudnog značaja treba da budu njegove kompetencije za datu poziciju - ovakav proces ne bi trebalo da trpi favorizovanje i nepotizam. Međutim, prema dobijenim podacima, gde nailazimo na 45% tužilaca koji navode da se tužioci biraju bez obzira na svoju sposobnost ili iskustvo, možemo zaključiti da je među tužiocima u Srbiji rasprostranjen stav da se na navedenu poziciju dolazi drugim mehanizmima, a koji u prvom planu ne uključuju kompetencije za datu poziciju. Iznadprosečno pri ovom stavu su tužioci iz specijalnih i viših tužilaštava. Pored navedenog nailazimo i na 21% onih koji se ne slažu sa većinom kolega i smatraju da do odabira ne dolazi bez provere sposobnosti i iskustva. I u ovom slučaju značaj procenat, gotovo petina (24%), je neodlučno, odnosno navodi da ne zna ili ne može da proceni.

Slična situacija jeste i kod pitanja unapređenja, s tim da nešto veći procenat tužilaca navodi da je u protekle dve godine direktno ili posredno došlo do saznanja da je došlo do unapređenja pojedinih tužilaca bez obzira na njihovo prethodno iskustvo ili sposobnosti. Pri ovom stavu je tačno polovina ispitanih. Više od dvostruko manje tužilaca navelo je da nije bilo u situaciji da dođe do spornih saznanja (19%), dok ponovo nailazimo na značajan procenat onih koji sa ovakvom situacijom nisu upoznati, odnosno ne znaju za takav slučaj(21%).

Daljom analizom dolazimo do pitanja koja se tiču pritiska medija na odluke tužilaca, te je tako 32% navelo da su na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno uticali stvarni ili očekivani postupci medija. Prema mišljenju ispitanika nešto manje (12%) su na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno uticali stvarni ili očekivani postupci korisnika društvenih mreža (npr. FB, TW, LinkedIn). Kod oba pitanja se susrećemo sa značajnim procentom onih tužilaca koji su naveli da ne znaju da li su njihove kolege bile pod uticajem medija, kako tradicionalnih, tako i novijih poput društvenih mreža. Zanimljivo je da su tužioci iz apelacionih tužilaštava iznad proseka naveli da su na odluke ili postupke njihovih kolega uticali mediji.

Tabela 7.1. Na osnovu Vašeg direktnog iskustva ili posrednog saznanja, da li biste rekli da su se u protekle dve godine u Srbiji dogodile sledeće situacije? (u %)

	Bez odgovora	Da	Ne	Ne zna
Tužioci su primali mito da bi u predmetima postupali na određeni način	8	4	33	55
Pretio mi je disciplinski ili drugi postupak, ili je protiv mene vođen takav postupak, zbog moje odluke u određenom predmetu	6	6	83	5
Na moje postupanje neposredno je uticala pretnja tužbom za naknadu štete ili podnošenje takve tužbe	5	4	87	4
Predmeti su dodeljivani sudijama na način koji nije propisan važećim pravilima ili procedurama kako bi se uticalo na ishod određenog predmeta	8	12	36	44
Tužioci su birani bez obzira na svoju sposobnost ili iskustvo	10	45	21	24
Tužioci su unapređivani bez obzira na svoju sposobnost ili iskustvo	10	50	19	21
Na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno su uticali stvarni ili očekivani postupci medija (npr. štampa, televizija, radio)	9	32	19	40
Na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno su uticali stvarni ili očekivani postupci korisnika društvenih mreža (npr. FB, TW, LinkedIn)	10	12	23	55

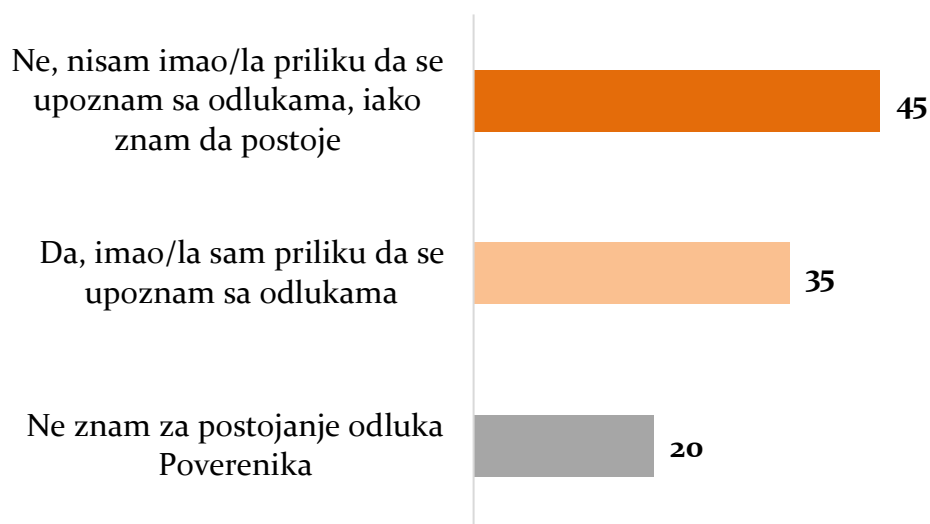
7.1. Upoznatost sa odlukama i postupanjem Poverenika za samostalnost javnog tužilaštva

Državno veće tužilaca donelo je odluku prema kojoj zamenik predsednika Veća, kada postupa kao Poverenik za samostalnost, vrši dve osnovne funkcije: informisanje javnosti o eventualnim pritiscima koje se vrše na tužioce i radi na osnaživanju i podizanju svesti tužilaca o važnosti odupiranja pritiscima, kao i važnost prijave svakog eventualnog pritiska koji se vrši nad njima.

U cilju sticanja uvida u stepen informisanja tužilaca u Srbiji o odlukama Poverenika za samostalnost javnog tužilaštva od ispitanika smo zatražili da navedu koliko su upoznati sa odlukama ovog organa. Dobijeni podaci ukazuju na činjenicu da svaki peti tužilac ne zna za postojanje odluka Poverenika, dok nešto više od trećine (35%) navodi da je imalo priliku da se upozna sa odlukama. Na kraju nailazimo na najveći procenat tužilaca (45%) koji su naveli da nisu imali priliku da se upoznaju sa odlukama, iako znaju za njihovo postojanje.

Najbolji stepen informisanja u ovom pogledu pokazuju tužioci iz apelacionih tužilaštava, dok su ispitanici iz specijalnog tužilaštva u najvećim procentima navodili da nisu imali priliku da se upoznaju sa odlukama, iako znaju za njihovo postojanje. Treba naglasiti da je nešto veći procenat tužilaca muškog pola upoznato sa odlukama Poverenika u odnosu na tužiteljke.

Grafikon 7.1. Da li ste upoznati sa odlukama Poverenika za samostalnost javnog tužilaštva? (u %)

7.2. Stavovi tužilaca o promeni položaja javnotužilačke funkcije

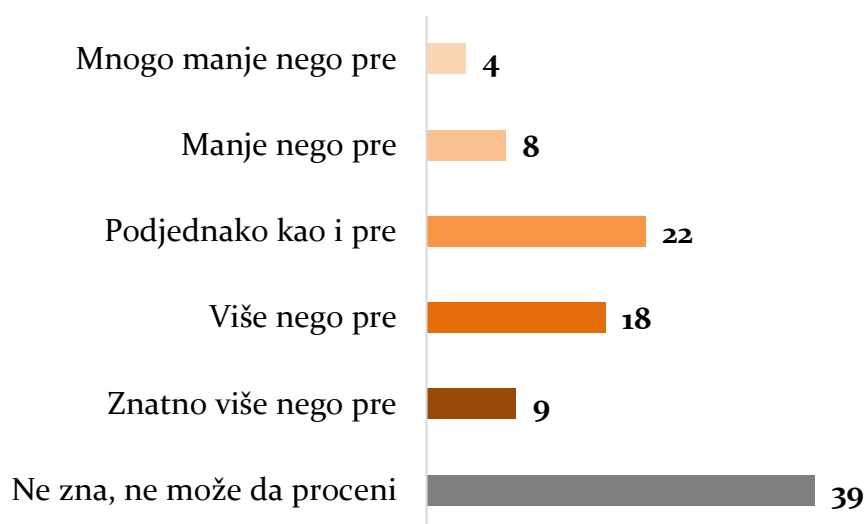
Iako je u samom opisu posla i dužnosti tužioca jedna od osnovnih stavki samostalnost, što podrazumeva da svoj posao obavljaju slobodno i nezavisno, dobijeni podaci ukazuju na subjektivnu procenu ispitivanih prema kojoj možemo zaključiti da je u Srbiji na snazi značajno ugrožavanje integriteta tužilaca.

Zabrinjavajuće podatke beležimo kod pitanja koje se odnosi na poređenje stepena pritiska koji se na tužioce vršio pre šest godina i danas. Tako preko petine ispitivanih navodi da i dalje trpi podjednako pritiska kao i pre šest godina (22%). Podaci koji su još dramatičniji ukazuju na činjenicu da 18% tužilaca navodi da je izloženo većem pritisku nego ranije, dok još 9% kaže da je pritisak koji danas trpe znatno veći u odnosu na raniji period. Iz navedenog možemo zaključiti da je stav preko četvrtine tužilaca u Srbiji da se stepen pritiska koji se vrši na pripadnike njihove profesije povećan u odnosu na period od pre šest godina.

Svega 4% tužilaca navelo je izloženost pritisku u toku radu značajno manja u odnosu na prethodni period, dok 8% smatra da je izloženost pritisku manja nego pre.

Na kraju nailazimo i na podatak da je najveći broj tužilaca zapravo suzdržan po ovom pitanju, čemu svedoči skor od 39% tužilaca koji su naveli da ne znaju, odnosno ne mogu da procene da li je stepen pritiska sa kojim se suočavaju u radu manji ili veći u odnosu na period od pre šest godina.

Grafikon 7.2. Molim Vas da napravite procenu, da li trenutno u Vašem radu trpate više ili manje pritiska u odnosu na period od pre šest godina? (u %)

Značajnih razlika među tužiocima prema vrsti tužilaštva ne beležimo, izuzev tužilaca iz apelacionog tužilaštva koji su nešto iznad proseka navodili da se sa pritiscima suočavaju

znatno više nego pre. Znatno iznad proseka tužioci osnovnih tužilaštva su navodili da ne znaju ili ne mogu da procene stepen pritiska koji se na njih vrši.

Dobijeni podaci stoje u korelaciji i sa generalnim stavom o izloženosti tužilaca različitim vrstama pritiska, pa je tako znatno veći procenat onih koji smatraju da su tužioci generalno izloženi pritiscima i navode da su znatno više izloženi pritiscima danas u odnosu na period od pre šest godina.

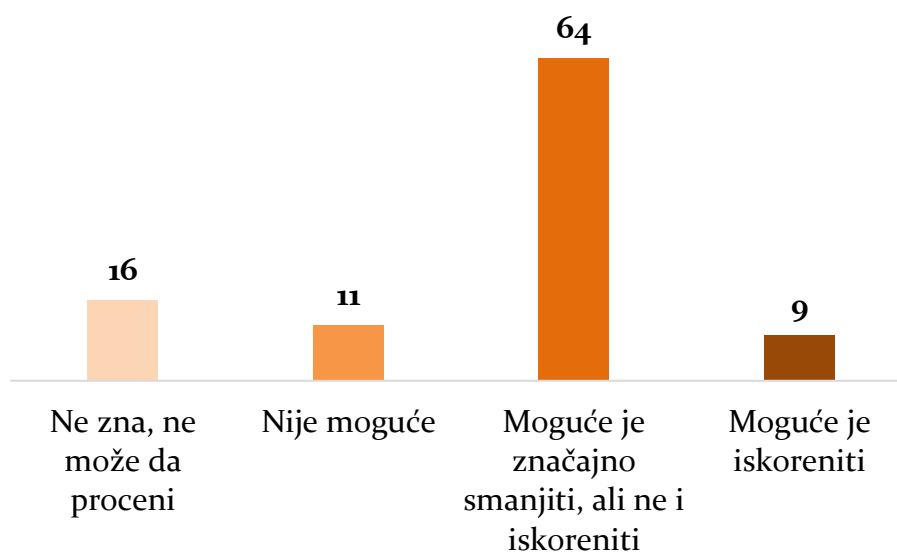
Iako bismo mogli izvesti grub zaključak sa situacija u tužilaštvu nije najpovoljnija, ohrabruje činjenica da najveći broj tužilaca (64%) smatra da je moguće stvoriti okruženje u kome je značajno smanjen politički ili bilo koji drugi negativan uticaj na rad tužilaštva, uz zadržku da do iskorenjenja pritiska ipak neće doći.

Potpuni optimisti po ovom pitanju, dakle oni koji smatraju da bi moglo doći do idealne situacije u kojoj bi rad njih i njihovih kolega bio u potpunosti oslobođen pritiska, nalazimo u najmanjim procentima (9%).

Na kraju nailazimo i na svakog devetog tužioca kojeg možemo svrstati u kategoriju potpunih pesimista, tačnije onih koji smatraju da je situacija gotovo beznadežna i da ne postoji mogućnost stvaranja okruženje koje je oslobođeno od političkih i drugih neprimerenih uticaja na rad tužilaštva.

Najveće optimiste po pitanju poboljšanja trenutne situacije nalazimo među tužiocima u specijalnim i apelacionim tužilaštvima, dok su najveći pesimisti mahom iz osnovnih i viših tužilaštava.

Grafikon 7.3. Da li smatrate da je u budućnosti moguće kreirati okruženje koje je oslobođeno od političkih i drugih neprimerenih uticaja na rad tužilaštva? (u %)

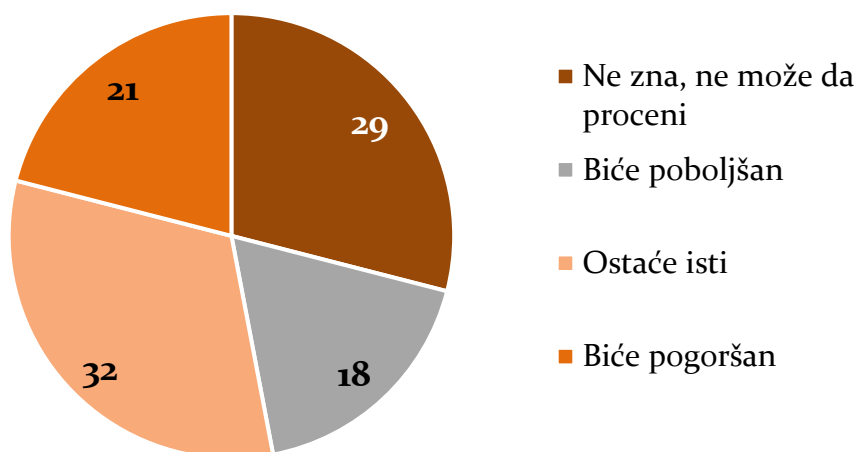
Kada je u pitanju subjektivna procena buduće situacije o izgledima za poboljšanje položaja tužilaca u pogledu njihove samostalnosti, odnosno nezavisnosti nailazimo na nešto veći procenat ispitanika koji smatraju da će doći do dodatnog pogoršanja trenutne situacije (21%).

Na drugoj strani beležimo i određen broj (18%) onih koji su i dalje na pozitivnoj viđenje buduće situacije, tačnije smatraju da će u budućnosti doći do generalnog povećanja samostalnosti i nezavisnosti vršilaca tužilačke dužnosti.

Ipak najveći procenat ispitanika, gotovo trećina, smatra da će položaj njih i njihovih kolega u budućnosti ostati isti kakav je bio i ranije (32%). Ponovo se susrećemo sa procentima koji beleže značajan broj onih koji su suzdržani, odnosno ne znaju ili ne mogu da procene budući položaj struke (29%).

Očekivano, ispitanici koju su u prethodnom pitanju koje se ticalo izgleda za kreiranjem okruženja koje je oslobođeno od političkih i drugih neprimerenih uticaja na rad tužilaštva, pokazali viši stepen pesimizma, i po ovom parametru iskazuju veći stepen negativnosti prema izgledima za poboljšanje položaja javnotužilačke funkcije u budućnosti u pogledu samostalnosti, odnosno nezavisnosti.

Grafikon 7.4. Kako će, po Vašem mišljenju, izgledati položaj nosilaca javnotužilačke funkcije u budućnosti u pogledu njihove samostalnosti/nezavisnosti? (u %)

Kako smo iz prethodnih pitanja mogli zaključiti, stavovi tužilaca su mahom podeljeni, pa se ne bi moglo reći da dominiraju određeni stavovi. Međutim, opšti zaključak bi mogao biti da tužioci u Srbiji nemaju preterano optimističan stav po pitanju povećanja samostalnosti javnotužilačke funkcije.

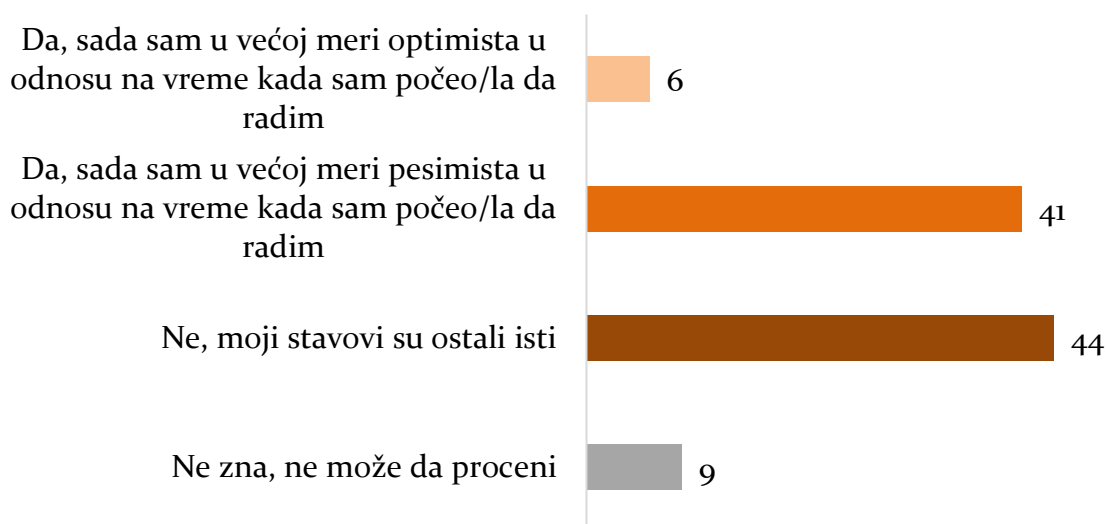
Sada je važno upoznati se sa stavovima tužilaca o njihovoj ulozi u društvu, tačnije koliko su im se pogledi na sopstveno zanimanje promenili, ili ostali isti.

Najpre treba naglasiti da je najveći procenat tužilaca zadržao isti pogled na sopstvenu profesiju tokom godina, pa tako navode da su im stavovi ostali isti (44%). Međutim, tri procentna poena manje, odnosno 41% tužilaca navodi su tokom vremena postali pesimisti u pogledu značaja uloge tužilaca u društvu. Na kraju nailazimo na svega 6% ispitanika koji su optimisti po ovom pitanju.

Možemo zaključiti i da odgovori ispitivanih beleže visok stepen konzistentnosti, s obzirom na podatak da oni koji za sebe smatraju da su veći optimisti u odnosu na period od kada su počeli da rade isto tako smatraju da je u budućnosti moguće stvoriti okruženje koje je oslobođeno negativnih uticaja.

Grafikon 7.5. Da li su se protekom vremena na javnotužilačkoj funkciji, Vaši stavovi u pogledu značaja javnotužilačke uloge u društvu promenili? (u %)

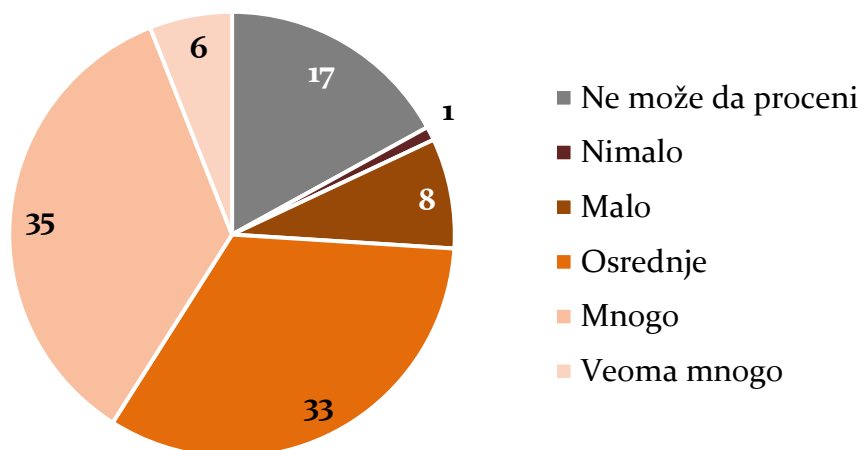

8. Izloženost tužilaca neprimerenim uticajima u radu

Da je rad tužilaca u Srbiji *mnogo ili veoma mnogo* izložen različitim vrstama pritisaka smatra čak 41% tužilaca koji su učestvovali u istraživanju. Među ispitanicima sa ovim stavom nalazimo 35% onih koji biraju odgovor „*mnogo*“ i još 6% onih koji smatraju da je reč o veoma velikoj izloženosti pritiscima. U poslednjoj grupi ispitanika, odnosno među onima koji su skloniji najnegativnijoj odrednici (*veoma mnogo*), iznad proseka se nalaze tužioci koji svoj posao obavljaju u višim tužilaštvima širom Srbije. Sa druge strane, znatno iznad proseka ispitanika koji ne prepoznaju izloženost uticajima (i biraju odgovor „*nimalo*“), uočavaju se tužioci iz specijalnih tužilaštava.

Jedna trećina ispitanika (33%) prepoznaje osrednju izloženost tužilaca spoljašnjim uticajima, odnosno pritiscima, 8% smatra da je ona mala, a svega 1% da uopšte ne postoji. Nešto manje od petine ispitanika nije moglo ili nije znalo da proceni koji je adekvatan odgovor na ovo pitanje – 17%.

Grafikon 8.1. Prema Vašoj proceni, u kojoj meri je rad tužilaca u Srbiji izložen različitim vrstama pritisaka? (u %)

Kada je reč o tome da li tužioci način izveštavanja medija o tužilačkim postupcima doživljavaju kao pritisak, dolazimo do sledećih nalaza. Sa tvrdnjom da izveštavanje o slučaju za tužioce *uvek predstavlja pritisak* slaže se svaki peti ispitanik, odnosno zbirno 20%. Iznad proseka na ovaj odgovor utiču tužioci iz osnovnih tužilaštava, a 38% ispitanika iz ove grupe skloni su i stavu da su na odluke ili radnje pojedinih tužilaca neposredno uticali stvarni ili očekivani postupci medija (štampe, televizije, radija). Sa suprotnom tvrdnjom, da izveštavanje o slučaju *ne predstavlja nikakav pritisak* na tužioce, slaže se zbirno 6% ispitanika i tu iznad proseka nalazimo tužioce iz apelacionih jedinica.

Da sam *način izveštavanja* predstavlja ključni element od koga zavisi da li će tužioci osetiti pritisak, veruje čak 58% ispitanika. Nešto manje od polovine tužilaca koji dele ovaj stav (46%) istovremeno veruje da bi činioци kao što su stvaranje široke lepeze programa informisanja javnosti kako bi se građanima objasnili postupanje i rad tužilaštva (sa jedne strane) i uvođenje sistema za brzi odgovor kako bi se obezbedilo da predstavnici tužilaštva mogu u medijima da pojasne odluke neposredno po njihovom donošenju (sa druge strane) prilično ili veoma doprineli povećanju nezavisnosti tužilaštva. Ovaj nalaz ukazuje na široko prepoznatu potrebu unapređenja načina na koji mediji izveštavaju o tužilačkim postupcima, i posledično, na bolje razumevanje javnosti kada je reč o ovim pitanjima.

Konačno, da od samih tužilaca zavisi da li će izveštavanje predstavljati pritisak, smatra 25% ispitanih tužilaca. Među podržavaocima ovog stava iznad proseka nalazimo tužioce koji svoj posao obavljaju u specijalnim tužilaštvima.

Grafikon 8.2. Stepen slaganja sa tvrdnjama o načinu izveštavanja medija o tužilačkim postupcima i osećaju pritiska (u %)

8.1. Neposredna izloženost pritiscima u radu

Tužioce smo pitali da li su se, i ukoliko jesu, koliko često su se susretali sa izazovima na radnom mestu, odnosno sa pritiscima koji su dolazili od strane različitih aktera – nadređenih, nosilaca vlasti, političkih partija, kolega, poslovnog sektora, medija, rođaka i prijatelja, osoba koje su uključene u predmete, međunarodnih i domaćih organizacija i osoba sa društvenih mreža.

Tabela 8.1. Da li ste se, i ukoliko jeste, koliko često susretali sa pritiscima na Vašem radnom mestu koji su poticali od... (u %)

	Nikada	Veoma retko	Povremeno	Često	Redovno	Ne želi da kaže, ne može da proceni
...nadređenih, kroz raspitivanja o predmetima na kojima radite	29	32	22	8	3	6
...drugih nosilaca vlasti u državi	46	26	14	4	2	8
...političkih partija ili partijskih funkcionera	57	18	10	3	2	10
...kolega sa kojima radite	58	25	7	1	1	8
...poslovnog sektora	70	13	5	1	1	10
...medija	39	23	21	8	4	5
...Vama bliskih rođaka i prijatelja	68	15	4	1	0	12
...osoba koje su posredno i neposredno uključene u predmete koje vodite	47	27	12	4	1	9
...inostranog faktora (ambasada, međunarodnih organizacija)	78	7	1	1	0	13
...civilnog društva u Srbiji (NVO sektora, udruženja građana i slično)	54	23	11	2	2	8
...osoba sa društvenih mreža	56	19	9	3	2	11

Najveći broj tužilaca koji su bili (ili jesu) izloženi pritiscima često i redovno uočavamo u slučaju pritiska od strane medija – 12% (8% često i 4% redovno) i od strane nadređenih, kroz raspitivanja o pojedinačnim predmetima – 11% (8% često i 3%

redovno). Slede drugi nosioci vlasti u državi – 6%, a zatim i predstavnici političkih partija, osobe sa društvenih mreža i osobe koje su uključene u predmete – po 5%.

Tek 29% tužilaca tvrdi da nikada nisu osetili pritisak od strane nadređenih, u formi raspitivanja za pojedinačne predmete (uz 6% onih koji nisu želeli ili mogli da daju odgovor), što ukazuje da je čak 65% tužilaca bilo izloženo pritisku svojih neposredno pretpostavljenih. Jedna trećina tužilaca veoma retko je bila izložena pritisku nadređenih, nešto više od petine se sa ovim problemom suočava(lo) povremeno, 8% često, a 3% ispitanih tužilaca tvrdi da se ova vrsta pritiska na njih vrši redovno. Drugačije rečeno, svaki deveti tužilac koji je učestvovao u istraživanju (11%) često ili redovno oseća pritisak u vršenju svog posla koji potiče od strane nadređenih.

Kada je reč o medijima, 39% tužilaca nikada nije bilo izloženo pritisku koji je dolazio iz ovog sektora, uz 5% ispitanika koji se nisu izjasnili o ovom pitanju - što čini zbirno 56% tužilaca koji su od medija u nekom trenutku osetili određenu vrstu pritiska. Praktično jednak broj tužilaca ovaj osećaj imao je veoma retko ili povremeno (23, odnosno 21%), 8% je pritisak osećalo često, a 4% redovno. Odgovor „redovno“ u ovom slučaju iznadprosečno birali su tužioci iz specijalnih, apelacionih i osnovnih tužilaštava.

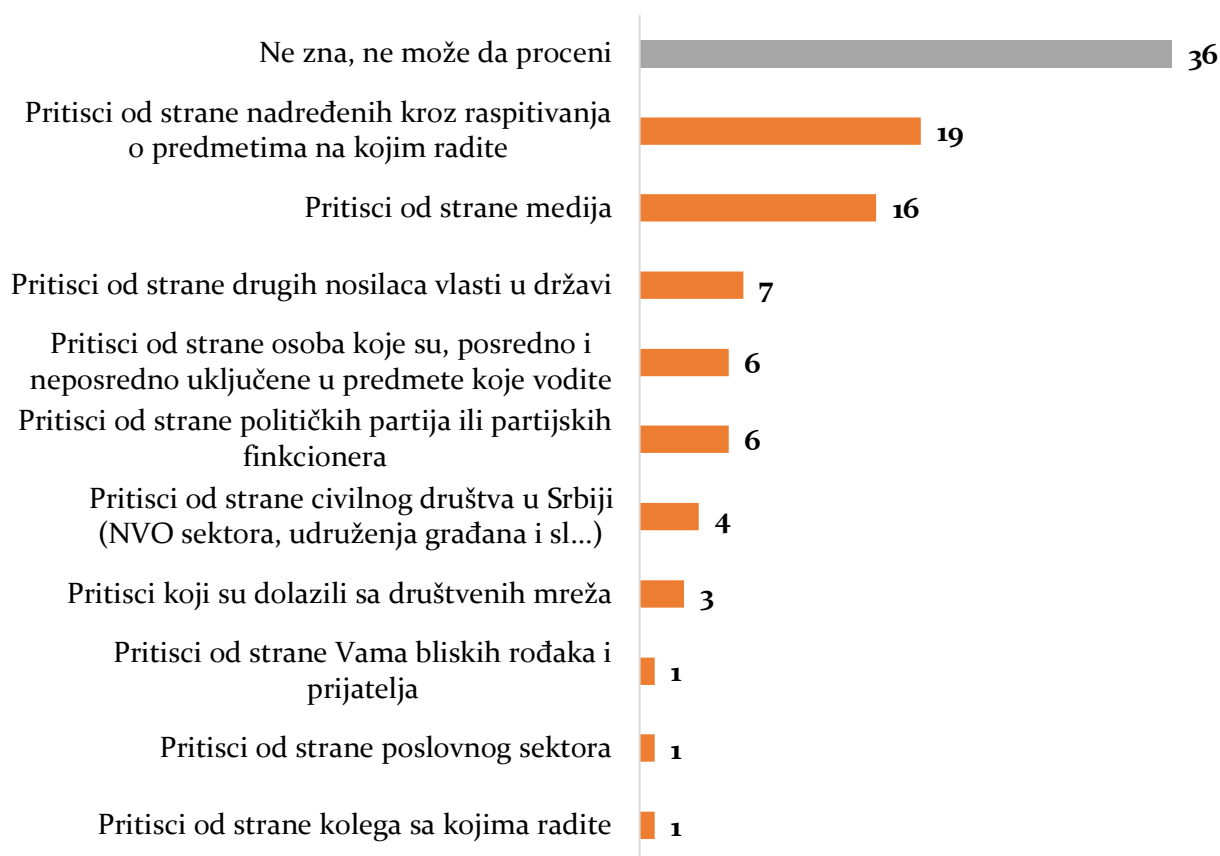
Treći najučestaliji „izvor“ pritisaka, po odgovoru tužilaca koji su učestvovali u istraživanju, predstavljaju drugi nosioci vlasti u državi – 4% često i 2% redovno, uz 26% tužilaca koji su veoma retko bili izloženi ovom pritisku i još 14% onih koji su ovaj pritisak osećali retko. Zbirno, to čini 46% tužilaca koji su se suočili sa ovim problemom.

Osim ova tri sektora, koji su izdvojeni kao najčešći vršiocu pritiska, važno je naglasiti da je 44% tužilaca osetilo pritiske od strane osoba koje posredno i/ili neposredno uključene u predmete, 38% od strane civilnog društva u Srbiji (NVO sektor, udruženja građana), 34% od kolega, po 33% od osoba sa društvenih mreža i od političkih partija ili partijskih funkcionera, po 20% od prijatelja i rođaka, odnosno od poslovnog sektora, i konačno, 9% od strane inostranog faktora (ambasade, međunarodne organizacije i slično).

Kako bi se stekao potpuni uvid u percepciju neposredne izloženosti tužilaca pritiscima, ispitanike smo zamolili da izlože jedan od pritisaka za koji smatraju da su mu najčešće izloženi.

Više od jedne trećine ispitanika nije moglo ili znalo da proceni odgovor – 36%. Na prva tri mesta po učestalosti odgovora nalaze se pritisci od strane nadređenih (kroz raspitivanja o predmetima) – 19%, pritisci od strane medija – 16% i pritisci od strane drugih nosilaca vlasti u državi – 7%. Ovi nalazi potvrđuju zaključke iznete u okviru analize prethodne tabele, o percepciji nadređenih, medija i drugih nosilaca vlasti kao aktera koji najčešće vrše ili pokušavaju da vrše pritiske na rad tužilaštava.

Grafikon 8.3. Ukoliko biste morali da izdvojite jedan od pritisaka (iz prethodne tabele) kojem ste Vi lično najčešće izloženi, koji bi to vid pritiska bio? (u %)

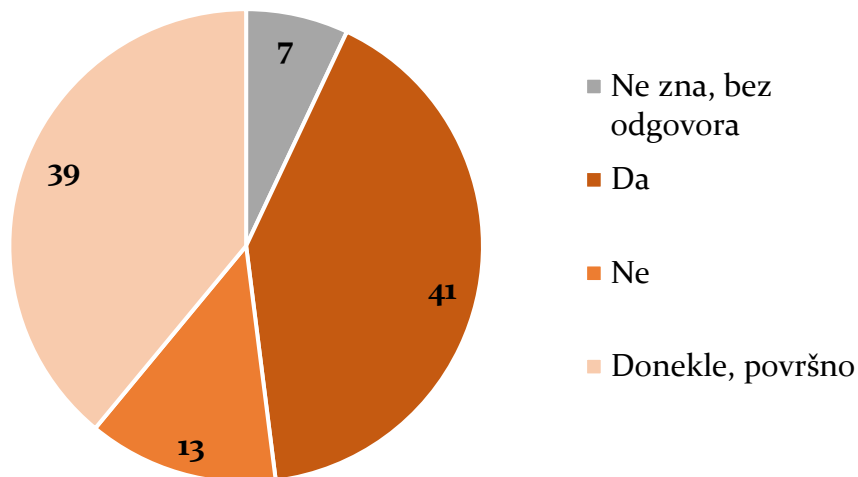
8.2. Upotreba mehanizama zaštite od političkih ili drugih uticaja/pritiska

Normativni okvir propisuje mehanizme i načine zaštite tužilaca od pokušaja vršenja pritiska ili uticaja na njihov rad – političkih ili bilo kakvih drugih.

Sa ovim mehanizmima, kao što pokazuje grafikon 8.4, nije upoznato 13% ispitanika – iznad proseka tužioci iz osnovnih i specijalnih tužilačkih jedinica. Površnu upoznatost sa mehanizmima zaštite (odgovor „donekle, površno“) pronalazimo kod 39% ispitanih tužilaca, pri čemu su i u ovom slučaju na odgovor u većoj meri uticali ispitanici iz osnovnih tužilaštava širom Srbije, dok su ispod proseka tužioci iz apelacionih jedinica (31%).

Najveći broj ispitanika ipak tvrdi da mehanizme poznaje – njih 41%. U ovoj grupi ispitanika, ispod proseka se nalaze jedino tužioci koji svoj posao obavljaju u okviru osnovnih tužilaštava. Iako 80% tužilaca obuhvaćenih istraživanjem delimično ili potpuno poznaje načine na koje se mogu zaštititi od pritisaka i uticaja, čini se važnim i značajnim nastavljanje obuka, odnosno podizanje znanja onih tužilaca koji mehanizme ne poznaju.

Grafikon 8.4. Da li su vam poznati mehanizmi zaštite od političkog ili bilo kog drugog uticaja/pritiska na vaš rad? (u %)

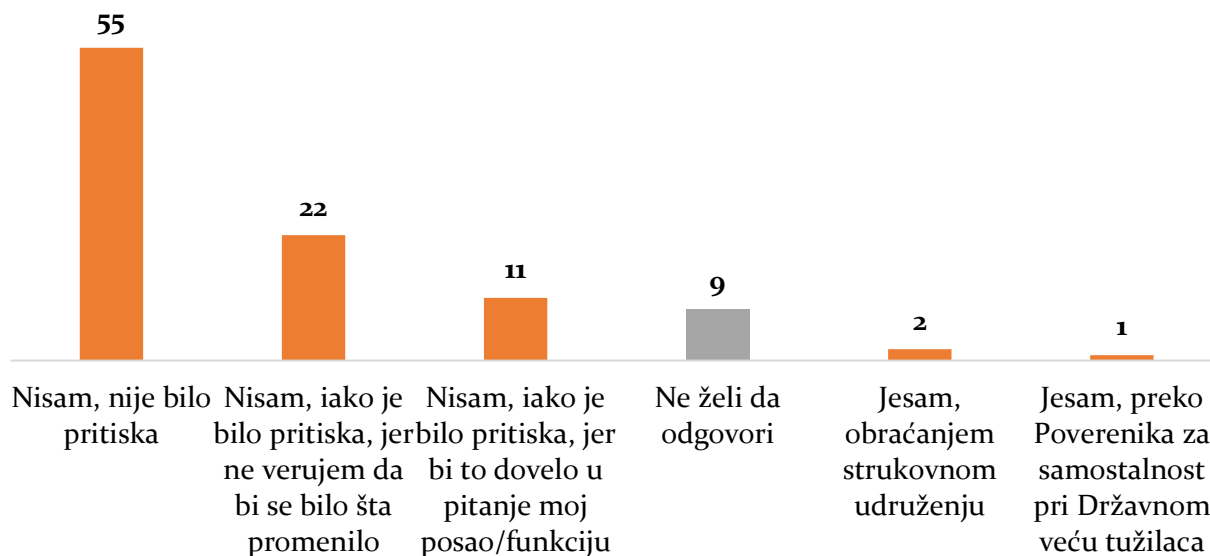
Pored upoznatosti sa mehanizmima zaštite, tužioce smo pitali i da li su ih do sada koristili. Više od polovine (55%) nije do sada moralo da koristi nijedan način zaštite od nedozvoljenih uticaja ili pritiska, jer na njih nisu vršeni. U ovoj grupi nalazimo značajnu razliku kada je reč o polu – da nije osetilo pritisak tvrdi 61% žena i 50% muškaraca.

Ipak, 33% tužilaca odabralo je da ne pokuša da iskoristi mehanizme, iz dva osnovna razloga: 22% smatra da se time ništa ne bi promenilo, a 11% da bi to dovelo u pitanje njihov posao, odnosno funkciju.

Među tužiocima koji su skeptični kada je reč o ishodima upotrebe instrumenata zaštite od pritiska i uticaja, odnosno među onima koji veruju da se ništa ne bi promenilo, nešto iznad proseka se nalaze tužiocima koji su zaposleni u specijalnim i višim tužilaštvima, kao i muškarci. Sa druge strane, među ispitanicima koji smatraju da bi upotreba ovih mehanizama dovela u pitanje njihov položaj, tj. funkciju, iznad proseka pronalazimo tužioce koji svoj posao obavljaju u okviru viših i apelacionih tužilaštava. Zanimljivo je istovremeno da preko 70% tužilaca iz obe prethodno navedene grupe veruje da je u budućnosti moguće značajno smanjiti uticaj političkih i drugih pritiska na rad tužilaštava (iako ih nije moguće iskoreniti), što ipak ukazuje na izvesnu vrstu optimizma i nade da će u predstojećem periodu doći do izvesnih promena u celokupnom sistemu.

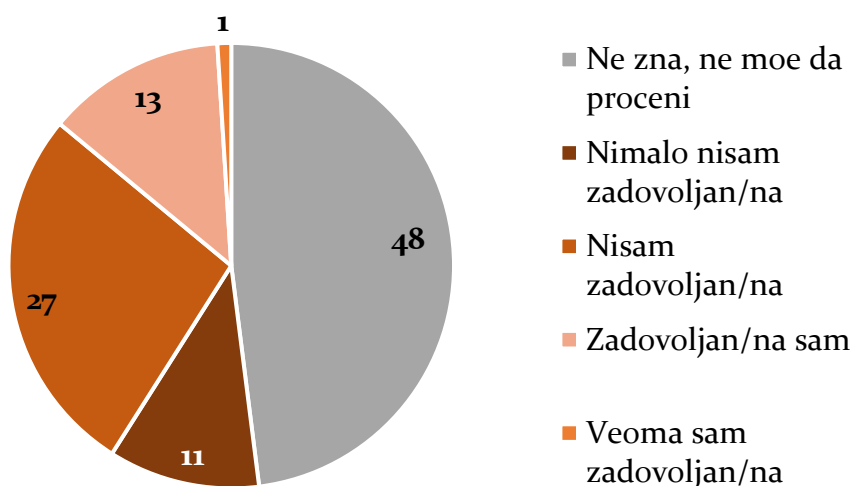
Među tužiocima nalazimo i 3% ispitanika koji su do sada koristili mehanizme zaštite protiv nedozvoljenih uticaja – 2% je to uradilo obraćajući se strukovnom udruženju, a 1% preko Poverenika za samostalnost pri Državnom veću tužilaca.

Grafikon 8.5. Ako su vam poznati mehanizmi zaštite, da li ste ih do sada koristili? (u %)

Najveći broj ispitanika nije mogao da proceni nivo zadovoljstva mehanizmima zaštite od neprimerenih uticaja – 48%. Od onih koji su mogli, zadovoljstvo (odgovori “zadovoljan/na sam” i “veoma sam zadovoljan/na”) izražava 14% tužilaca. Svaki deveti tužilac (11%) nije nimalo zadovoljan ishodom, a 27% procenjuje taj nivo kao nešto blaži, ali i dalje negativan i bira odgovor „nisam zadovoljan/na“.

Grafikon 8.6. U kojoj meri ste zadovoljni ishodom mehanizama zaštite od neprimerenog uticaja? (u %) *samo za tužioce koji su koristili mehanizme za zaštitu

Oni tužioci koji su se u cilju zaštite obratili strukovnom udruženju, podeljeni su u odgovorima: 50% izražava nezadovoljstvo (od čega 17% nije nimalo zadovoljno), a 50% zadovoljstvo (pri čemu nijedan ispitanik nije izrazio potpuno zadovoljstvo). Sa druge

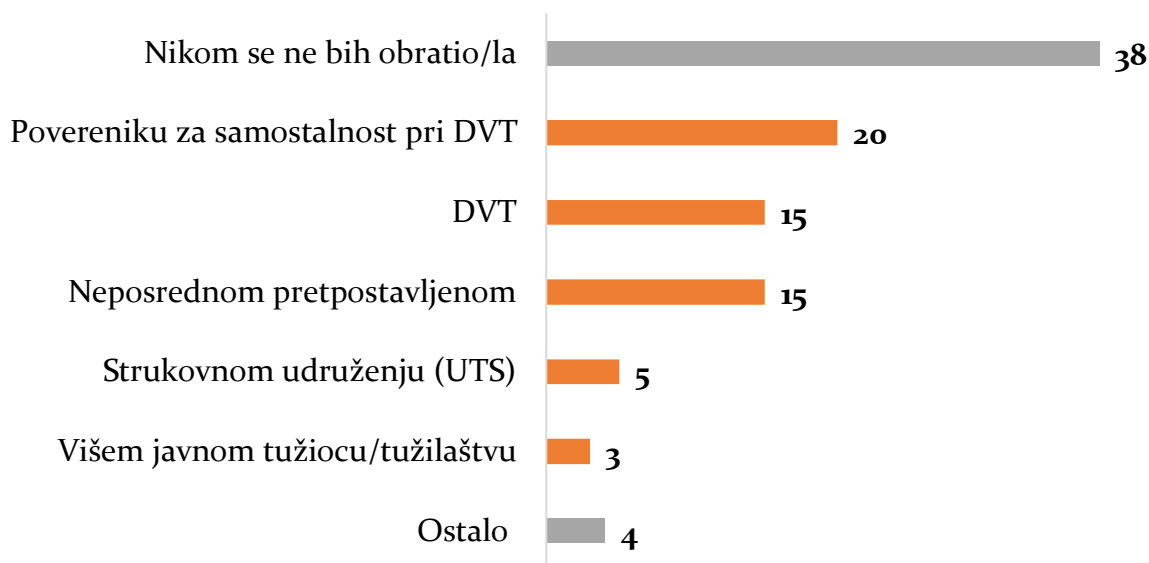

strane, među ispitanicima koji su se obraćali Povereniku za samostalnost pri DVT-u, nalazimo 17% onih koji nisu mogli da procene nivo zadovoljstva, 17% onih koji su nezadovoljni i po 33% onih koji izražavaju zadovoljstvo, odnosno potpuno zadovoljstvo.

Konačno, ukoliko bi u ovom trenutku bilo izloženo nekoj vrsti pritiska u radu, 38% tužilaca ne bi se obratilo nikom. U ovom slučaju uočava se jasna veza između nespremnosti da se koriste mehanizmi zaštite i stavova da to ništa ne bi promenilo ili da bi ugrozilo tužilačku funkciju (videti grafikon 8.5).

Kao najčešća adresa kojoj bi se tužioci obratili izdvaja se Poverenik za samostalnost pri DVT-u – podršku, odnosno zaštitu od ove institucije tražio bi svaki peti tužilac, odnosno 20%. Državnom veću tužilaca (bez jasnijeg preciziranja kome tačno u okviru ovog tela) obratilo bi se još 15% anketiranih tužilaca, što navodi na zaključak da više od jedne trećine ispitanika doživljava DVT kao adekvatnu adresu za ovu vrstu problema. Slede neposredno pretpostavljeni, kojima bi se za pomoć obratilo takođe 15% tužilaca, a zatim strukovno udruženje – 5% i viši javni tužilac, odnosno tužilaštvo – 3%.

Grafikon 8.7. Ukoliko biste u ovom trenutku bili izloženi nekoj vrsti pritiska na vaš rad, kome biste se obratili? (u %)

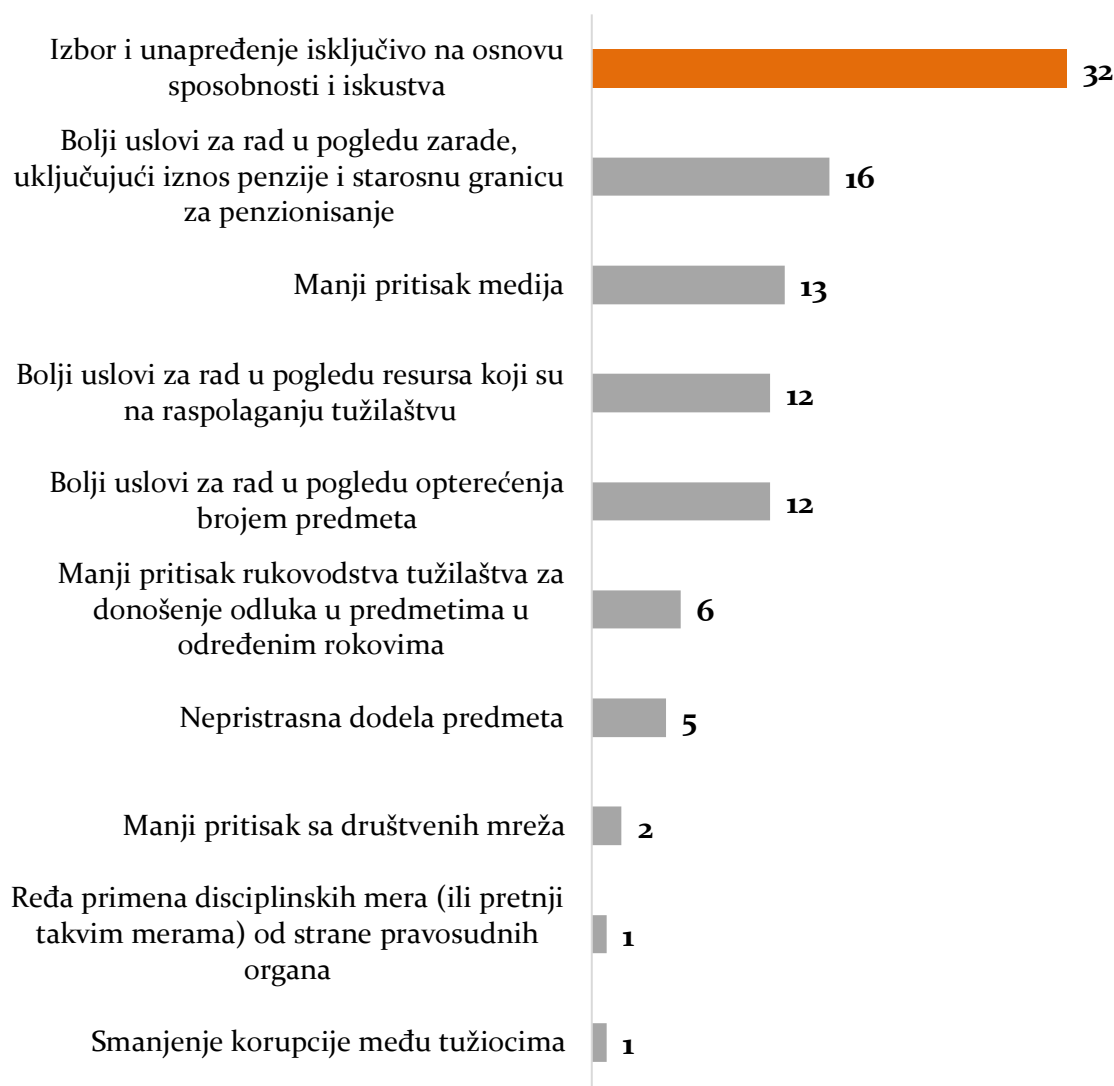

9. Mere za povećanje nezavisnosti tužilaštva i smanjenje političkih i drugih uticaja na tužioce

9.1. Odnos prema merama za povećanje nezavisnosti tužilaca u Srbiji

Kako je prethodno navedeno, rad tužilaca mora biti oslobođen bilo kakvih vrsta negativnih pritisaka. Takođe, kao najbitnija stavka koja mora biti ispunjena prilikom obavljanja javnotužilačke dužnosti jeste ostvarivanje nezavisnosti. Kakav je stav srpskih tužilaca po pitanju samostalnosti i nezavisnosti videli smo u prethodnom setu pitanja, sada je bitno uvideti na koji način bi se moglo doprineti povećanju nezavisnosti i uz pomoću kojih mera, po stavovima tužilaca, bi ova zamisao mogla biti sprovedena u delo.

Grafikon 9.1. Koje dve mere bi, prema Vašem mišljenju, doprinele unapređenju nezavisnosti tužilaca u Srbiji? (u %)

Gotovo trećina ispitanika kao meru koja bi doprinela unapređenju nezavisnosti tužilaca u Srbiji navela je izbor i unapređenje isključivo na osnovu sposobnosti i iskustva (32%). Dvostruko manje ispitanika navelo je meru poboljšanja uslova rada u pogledu zarade, iznosa penzije i starosne granice za penzionisanje (16%). Na trećem mestu nalazi se mera koja je vezana za vršenje pritiska na tužioce, tačnije smanjenje pritiska koji mediji vrše na tužioce (13%). Jedan procentni poen manje beleže mere koje se tiču boljih uslova za rad u pogledu resursa koji su na raspolaganju tužilaštvima (12%) i bolji uslovi za rad u pogledu smanjenja opterećenja tužilaca predmetima (12%).

Dvostruko manje tužilaca podržava meru koja se tiče smanjenja pritiska rukovodstva tužilaštva za donošenje odluka u predmetima i određenim rokovima (6%). Nešto manje procenata (5%) zapažamo kod mere nepristrasnosti dodele predmeta, i više nego dvostruko manje kod smanjenja pritiska koji tužioci dobijaju sa društvenih mreža (2%). Samo u tragovima nailažimo na odgovore koji se tiču mera za sprovođenje ređih disciplinskih mera od strane pravosudnih organa (1%) i smanjenja korupcije među tužiocima (1%).

Radi utvrđivanja stavova tužilaca u Srbiji o činiocima koji bi uticali na povećanje nezavisnosti tužilaštva od njih smo zatražili da izraze svoj stepen slaganja sa određenim tvrdnjama koje su vezane za delanje tužilaštva. Ovim putem došli smo do zaključka da najveći procenat tužilaca smatra da je stalna edukacija tužilaca u pogledu toga da njihov posao zahteva hrabrost u odlučivanju u svim predmetima u skladu sa dokazima i zakonom, bez ikakvog uticaja trećih lica, uključujući tu i političare i medije (42%) stavka koja beleži najveći procenat slaganja ispitanika - najveći procenat tužilaca u Srbiji smatra da bi navedeni činilac veoma uticao na povećanje nezavisnosti tužilaštva.

Više od dvostruko manje (19%) ispitanika smatra da bi uvođenje sistema za brži odgovor kako bi se obezbedilo da posebno obučeni predstavnici tužilaštva mogu u medijima da pojasne odluke pojedinačnih tužilaca neposredno po donošenju takvih odluka doprinelo povećanju nezavisnosti tužilaštva. Međutim, još četvrtina se slaže da je ovaj činilac prilično važan.

Sledeća stavka po stepenu učestalosti slaganja tiče se povećanja nivoa informisanosti javnosti o radu tužilaštva, tačnije odnosi se na stvaranje široke lepeze programa informisanja javnosti kako bi se građanima objasnili postupanje i rad tužilaštva. Sa navedenim činiocem veoma se slaže 16% tužilaca, dok malo preko četvrtine (26%) smatra da bi se na ovaj način prilično doprinelo povećanju nezavisnosti tužilaštva.

Stavka koja se donekle tiče poboljšanja komunikacije tužilaštva sa građanima, odnosno stvaranje kratkih prikaza koji bi građanima bili prijemčiviji, s obzirom da ne bi bili pisani isključivo stručnim jezikom, beleže manji stepen slaganja u odnosu na prethodno

navedene stavke. Tako 9% smatra da bi ovo veoma doprinelo povećanju nezavisnosti tužilaštva, dok se 18% slaže da bi ovakva mera prilično doprinela navedenom cilju.

Na samom kraju nailazimo na stavku koja meri najmanji procenat slaganja ispitanika - najmanje tužilaca smatra da bi se na ovaj način moglo doprineti povećanju nezavisnosti tužilaštva. Ona se odnosi na organizaciju "dana otvorenih vrata" u sudovima vikendom u toku kojih bi građani mogli da posmatraju simulacije suđenja u kojima bi učestvovali pravi advokati i prave sudije. Zabeleženi procenti su 5% u korist odgovora da bi se ovime veoma doprinelo povećanju nezavisnosti i 7% koji smatraju da bi se na ovaj način mogla postići prilična nezavisnost. Ova stavka beleži najveći procenat negativnih odgovora, tačnije preko trećine (36%) tužilaca smatra da se ovom merom ne bi nimalo doprinelo povećanju nezavisnosti tužilaštva.

Tabela 9.1. Prema Vašoj ličnoj proceni, koliko bi sledeći činioici uticali na povećanje nezavisnosti tužilaštva? (u %)

	Ne zna	Nimalo	Veoma malo	Osrednje	Prilično	Veoma
Stvaranje široke lepeze programa informisanja javnosti kako bi se građanima objasnili postupanje i rad tužilaštva	5	9	17	27	26	16
Uvođenje sistema za brži odgovor kako bi se obezbedilo da posebno obučeni predstavnici tužilaštva mogu u medijima da pojasne odluke pojedinačnih tužilaca neposredno po donošenju takvih odluka	5	11	17	23	25	19
Objavljivanje kratkih prikaza odluka pisanih jezikom koji je razumljiv građanima- pravnim laicima	6	16	24	27	18	9
Organizacija "dana otvorenih vrata" u sudovima vikendom u toku kojih bi građani mogli da posmatraju simulacije suđenja u kojima bi učestvovali pravi advokati i prave sudije	7	36	27	19	7	5
Stalna edukacija tužilaca u pogledu toga da njihov posao zahteva hrabrost u odlučivanju u svim predmetima u skladu sa dokazima i zakonom, bez ikakvog uticaja trećih lica, uključujući tu i političare i medije	4	8	9	16	22	42

9.2. Odnos prema merama prepoznavanja i smanjenja političkog uticaja na tužioce u Srbiji

Sledeći set navedenih mera tiče se prepoznavanja i smanjenja političkog ili bilo kojeg drugog negativnog uticaja na rad tužilaštva. Izmerili smo koliko se tužioci u Srbiji slažu sa navedenim merama, kao i koje od njih vide kao najrelevantnije u borbi protiv političkog ili bilo kojeg drugog uticanja na rad tužilaštva.

Dve mere koje beleže gotovo iste skorove, ujedno i najveće procenete slaganja odnose se na primenu odgovarajućih pravila kojima bi se uredilo ponašanje nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentarisanju tužilačkih postupaka (u zbiru u potpunosti i pretežno se slažem 87%) i unapređenje kapaciteta strukovnih udruženja u zaštiti tužioca u slučaju pritisaka na njihov rad (u zbiru u potpunosti i pretežno se slažem 87%).

Naredna mera koja beleži značajne procenete tiče se uspostavljanja jasne

procedure javnog reagovanja DVT-a u slučajevima političkog uticaja na tužilaštvo (u zbiru u potpunosti i pretežno se slažem 86%).

Potom dolazimo do pitanja medija, koji su se nalazili na trećem mestu kada je u pitanju smanjenje pritisaka na vršenje javnotužilačke dužnosti, pa se tako predlažu redovne obuke medija i novinara o tužilačkim postupcima i radnjama kako bi se doprinelo smanjenju političkog ili bilo kog drugog uticaja na rad tužilaštva sa čime se u potpunosti slaže 56% tužilaca, dok još 25% iskazuje pretežno slaganje sa datom stavkom.

Nadalje nailazimo na značajan procenat onih koji se pozivaju na promenu propisa i Ustava u cilju poboljšanja položaja tužilaca u pogledu smanjenja političkog i drugih negativnih uticaja. Tako dve petine tužilaca navodi da se sa navedenom stavkom u potpunosti slaže, dok nešto više od četvrtine (25%) izražava pretežno slaganje sa navedenom stavkom.

Odluke koje beleže najmanji stepen slaganja u odnosu na ostale, s tim da treba naglasiti da se i dalje radi o visokim stepenima slaganja, tiču se statističkog praćenja broja i strukture odluka donetih u postupcima vođenim zbog nedozvoljenog komentarisanja tužilačkih postupaka (u zbiru u potpunosti i pretežno se slažem 72%) i periodično vraćanje obuke tužilaca o evropskim standardima vezanim za integritet, profesionalnost i druge etičke principe (u zbiru u potpunosti i pretežno se slažem 71%).

Važno je naglasiti da sve navedene mere beleže nizak skor procentnih poena neslaganja.

Tabela 9.2. Treba li radi prepoznavanja i smanjenja političkog ili bilo kog drugog uticaja na rad tužilaštva... (u %)

	Ne zna, ne može da proceni	Uopšte se ne slažem	Pretežno se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Pretežno se slažem	U potpunosti se slažem
Periodično vrati obuku tužilaca o evropskim standardima vezanim za integritet, profesionalnost i druge etičke principe	4	5	8	11	34	37
Ustanoviti jasne procedure javnog reagovanja DVT-a u slučajevima političkog uticaja na tužilaštvo	3	2	2	5	25	61
Statistički pratiti broj i strukturu odluka donetih u postupcima vođenim zbog nedozvoljenog komentarisanja tužilačkih postupaka	6	2	4	15	26	46
Odgovarajućim pravilima urediti ponašanje nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentarisanju tužilačkih postupaka (kodeksi o ponašanju poslanika, članova Vlade)	3	1	2	7	21	66
Promeniti propise, uključujući tu i Ustav	9	5	5	14	28	40
Redovno vršiti obuku medija i novinara o tužilačkim postupcima i radnjama	3	2	3	10	25	56
Unaprediti kapacitete strukovnih udruženja da zaštite tužioce u slučaju pritiska na njihov rad	2	2	2	7	21	66

Zbirno kao najvažnije mere ka prepoznavanju, odnosno smanjenju političkog i bilo kog drugog pritiska na rad tužilaštva, od prethodno ponuđenih, tužiocima su u petini slučajeva

naveli sprovođenje odgovarajućih pravila i urediti ponašanje nosilaca zakonodavne i izvršne vlasti u komentarisanju tužilačkih postupaka (kodeksi o ponašanju poslanika, članova Vlade), dok je druga petina ispitanih navela da treba ustanoviti jasne procedure javnog reagovanja DVT-a u slučajevima političkog uticaja na tužilaštvo.

Ostali koraci beleže značajno manje procene, pa je tako 12% navelo promenu propisa i Ustava, a tri procentna poena manje potrebu za unapređenjem kapaciteta strukovnih udruženja da zaštite tužioce u slučaju pritiska na njihov rad (9%). Više od dvostruko manje ispitanih navelo je periodično vraćanje obuke tužiocima o evropskim standardima (4%), a još jedan procentni poen manje navelo je redovno vršenje obuke medija i novinara o tužilačkim postupcima i radnjama (3%). Na samom kraju, u tragovima, nailazimo na one koji su naveli statističko praćenje broja i strukture odluka donetih u postupcima vođenim zbog nedozvoljenog komentarisanja tužilačkih postupaka (1%).

Treba naglasiti da nailazimo i na značajne procene neodlučnih, tačnije onih koji su naveli da ne znaju odgovor ili ne mogu da procene (22%).

Grafikon 9.2. Koji je po vama najvažniji korak ka prepoznavanju, odnosno smanjenju političkog i bilo kog drugog pritiska na rad tužilaštva, od prethodno ponuđenih? (u %)

